

TYRGILS SAXLUND:

F J Nordstedts "I Sverige"

Sverige är en enhetskultur präglad av sina makthavare. På det sättet har det varit i vårt land, ända sedan Gustav Vasa i vredgade brev läxade upp tredskande undersåtar. Och så är det också idag.

F J Nordstedt: *I Sverige*
Bonniers 1985

Det har följaktligen alltid varit svårt att vara oliktankande i vårt land. De som tänkt eller tänker annorlunda får ofta känna kalla vinddrag kring öronen, om de inte föredrar att i tystnad, "inre exil", odla sina egna tankar och idéer om vårt samhälle.

Det finns dock i vårt land en författare, som under pseudonymen F J Nordstedt, framträtt med ett författarskap av hög litterär halt, utan att väja vare sig för det otidsenliga eller inopportuna. Bakom pseudonymen döljer sig prästen Christian Braw och i sitt författarskap har han också visat starkt intresse för den kristna och kyrkliga debatten. Han är en av de ytterst få yngre svenska författare som fortfarande tar svenska kyrkan och dess angelägenheter på allvar.

Detta kyrkliga intresse finns också starkt representerat i hans senaste bok, essäsamlingen "I Sverige" (Bonniers). I den tar han – liksom i sina två tidigare essäsamlingar – upp tankar, som länge varit förbisedda eller förtagna. Plötsligt framträder biskopen J A Eklund, som den kyrkliga märkesman han verkligen var, Esaias Tegnér's genialitet återfår sin i vår tid slocknade lyskraft, 90-talets nationalism blir återigen någonting som angår just oss nu och här och Rudolf Kjelléns kontroversiella snille återupprättas.

Mycket mera otidsenlig än så kan man knappast vara.

För prästen F J Nordstedt är kyrkan en nationellt sammanhållande kraft för vårt land och folk och som sådan en av de viktigaste beståndsdelarna i vårt andliga arv. Men hans oro för kyrkans andliga utarmning är påtaglig och han vill åter göra den till en kraftkälla för vårt folk. Hans väg är Grundtvigs. I en essä tecknar han en bild av Grundtvigs kamp för en kristendom i samklang med folkets traditioner och historia. Det är samma kyrkosyn som framträder i J A Eklunds åter så omdiskuterade psalm "Fädernas kyrka", vars ideologiska bakgrund Nordstedt tecknar i en annan essä.

F J Nordstedt är inte rädd för att framhäva människor, som gjort stora insatser, hjältar om man så vill – inte en gången tids hjältekonungar och krigare. Två svenskar med olika bakgrund och livsgärningar skildras med stark inlevelse och sympati. Den ene är socialdemokraten Fabian Månsson, den andre Dag Hammarskjöld. Utmärkande för båda var att de inte kunde svika sina ideal.

Fabian Månssons bondesocialism var i grunden nationell och riktade sig mot både kapitalism och individualism. Frihet, sanning, rättfärdighet var hans ideal. Någon riktigt bra riksdagsman blev han heller aldrig. Hans självständighet var alltför stor. Idag skulle en sådan person knappast ens komma i närheten av en riksdagsplats – i något parti.

Nordstedts store hjälte är dock Dag Hammarskjöld, mystikern som stupade på sin post. Tillsammans med Raoul Wallenberg är han en av modern svensk historias verkliga hjältegestalter. För honom var offret en självklarhet, inspirerad

som han var av katolsk mystik och ett fromhetsliv, som fick många svenska intellektuella att ställa sig helt oförstående inför hans postumt utgivna "Vägmärken" (1963). För den rationalistiskt inriktade svenska intelligentian var det något oerhört att en ledande svensk statsman hade fört "en sorts 'vitbok' " rörande sina förhandlingar med Gud. Med en för kritikerna mot "Vägmärken" förödande argumentering slår Nordstedt fast hur enögd och okunnig reaktionerna var från många håll. Svenska kulturpersoner visade sig här vara helt okunniga om en av de viktigaste strömfåror i västerländsk civilisation: den mystiska traditionen och dess andliga läromästare, som en Meiser Eckhart eller Johannes av korset.

F J Nordstedt är alltså – trots sin nationalism – ingen insulär författare. Han ser som sitt uppdrag att med omutlig precision placera in vårt Sverige i världssamhället. Han gör det kritiskt och kärleksfullt på samma gång. De andliga faror som vi löper är redovisade med en ovanlig stringens. Redan i romanen "Revolution i Sattland" (1971) beskrev han hur det kan gå för ett land, som tappar greppet om sin andliga särart. Det förlorar också lätt sin frihet.

Vart en sådan utveckling också kan leda framgår av Nordstedts hittills största litterära satsning: romantrilogin om Tysklands sönderfall från kejsarrike till tredje rikets undergång ("Sehnsucht", "Sauerhof" och "Marienwald", 1976–81). Denna romansvit har knappast uppmärksamats efter förtjänst och det är inte så underligt. Den rör sig på minerad mark. Men idag när både Hermann Brochs Sömngångartrilogi översatts till svenska och Elias Canettis författarskap

nobelprisbelönats, borde intresset öka för Nordstedts tolkning av Europas blodiga nittonhundratalshistoria sett ur centraleuropeiskt perspektiv. Sverige är nämligen en del av Europa och svensk kultur är präglad på gott och ont av Europas traumatiska skräckupplevelser i äldre och nyare tid. Och vår framtid är – liksom Europas – oviss och osäker. Nordstedts budskap är oroande och därför också inopportunt. Det passar inte in i folkhemmets idylliska atmosfär.

"I Sverige" är den tredje av Nordstedts essäsamlingar och kanske den bäst komponerade. Det betyder inte att alla essäer håller samma höga klass. Ibland blir tankegången suddig och framställningen grumlig. Stilistiskt är Nordstedt ibland osäker och onödigt retorisk. Han borde kanske i högre grad lära av en klarhetens mästare i svensk essäistik som Lars Gustafsson. Ibland verkar det som om Nordstedt inte trodde att budskapet bar av sig själv.

Men så är det ju inte. Tankarna har en egen bärkraft. De bygger på gamla traditioner i svenskt tankeliv – i högre grad än det mesta som skrivs i Sverige idag. Nordstedts skildring av vårt lands betydelse i världen, genom män som Raoul Wallenberg och Dag Hammarskjöld, för tankarna till Runebergs stora dikt om "Landshövdingen", i vilken lag och rätt framställs som skyddet mot maktens övervåld. Och i sin bok hyllar Nordstedt just "Fänrik Ståls sägner" – en bok, som "gett ett folk kraft att frigöra sig och för sin frihet ge offer vilkas tyngd vi knappast kan ana." Den hyllningen till ett stort nationellt diktverk visar att F J Nordstedt är en författare i svenskspråkig diktningens huvudfåra.